

kend een verslechtering van de kwaliteit van de binnenlandse omloop tot gevolg hebben. Dit hoeft evenwel niet het geval te zijn. In het wel zeer summiere stukje op bladzijde 128 over de negentiende eeuw wordt de afschaffing van de zilveren standaard in 1875 (moet zijn: 1873) vermeld en te veel gewicht gehecht aan de Muntwet van 1901. Maar: *'on ne peut pas contenter tout le monde et son père'*. De waardering voor het gehele werk wordt er niet minder door.

W. L. Korthals Altes

P. A. J. van den Berg, *Codificatie en staatsvorming. De politieke en politiek-theoretische achtergronden van de codificatie van het privaatrecht in Pruisen, de Donaumonarchie, Frankrijk en Nederland, 1450-1811* (Dissertatie Groningen 1996; Groningen: Wolters-Noordhoff, 1996, xii + 436 blz., f79,-, ISBN 90 01 07456 1).

De geschiedenis van codificatiebeweging en -werk in Nederland heeft de laatste dertig jaar nogal wat aandacht gekregen in bronnenuitgaven, monografieën en artikelen. Gezien de Franse invloed op de totstandkoming van de Nederlandse wetboeken in het begin van de negentiende eeuw is het niet verbazingwekkend dat de (rechts)historici in de eerste plaats naar Frankrijk hebben gekeken voor vergelijkingsmateriaal. De tijdgenoten zetten hen immers al op dat spoor, zoals de uitgever van het zogenaamde vier-kolommenwetboek (*Het Nederl. Burg. Wetboek, de Code civil, het Wetboek Lodewijk Napoleon en het Burgerlijk Wetboek van 1830*. Met verwijzingen tot elkander en tot de overige wetboeken, 1850). Het werd tijd dat ook in ons land de codificatie als zodanig eens werd geplaatst in een breder Europees, of liever: vergelijkend, perspectief. Over de rechtspersonen in de negentiende eeuw is trouwens al in 1976 een rechtsvergelijkend proefschrift verdedigd.

Van den Berg heeft vier staten uitgekozen waarin binnen een relatief kort tijdsbestek, tussen 1794 en 1811, wetboeken werden afgekondigd. Het 'Nederlandse' deel (1760-1809) in zijn studie — waarop hij in de rechten promoveerde — neemt een betrekkelijk kleine plaats in (291-361). Ik moet er hier dus kort over zijn. Eerst een paar opmerkingen over de vraagstelling.

De auteur beschouwt de codificaties in engere zin als uitvloeisels, zo geen bekroningen, van een langdurig proces van staatsvorming waarin uiteindelijk de wet het monopolie verkreeg: de wetboeken schakelden andere rechtsbronnen uit (zoals de gewoonte, het Romeinse recht, de Bijbel, de rechtspraak). Centraal thema noemt de schrijver 'de vraag welke overwegingen bij de totstandkoming van deze [vier] codificaties een beslissende rol hebben gespeeld'(2). Dat impliceert nogal wat en het thema roept zelf ook weer vragen op. Blijkens de titel bestrijkt het boek de periode vanaf 1450. Dat is maar ten dele juist: Van den Berg begint met Duitse landen zoals Pruisen, waar hij de rechtshervormingsvoorstellen van Becker uit de tweede helft van de zeventiende eeuw als uitgangspunt neemt. Vervolgens komt de Donaumonarchie aan de beurt, vanaf ca. 1750. En dan pas Frankrijk met de schriftelijke redactie der coutumes sinds ca. 1450. De Nederlandse codificatiebeweging laat hij beginnen met de publieke discussie rond 1760. Schrijver slaat zijn vleugels dus wel breed uit, maar zijn vlucht is niet gelijkmatig. Dat wordt niet door het bronnenmateriaal gerechtvaardigd, want ook in de Duitse landen zijn oudere codificaties aan te wijzen te vergelijken met sommige grote Franse ordonnances. Ik denk bij voorbeeld aan de Peinliche Gerichtsordnung (1532) van keizer Karel V of de Criminele Ordonnanties (1570) van koning Filips II of aan de vele ordonnances op het gebied van het procesrecht.

Dat brengt mij vanzelf op de vraag: waarom zich beperken tot het pn'vaarrecht als het om een

zo veel meer omvattend probleem als rec/ittcodificatie gaat die de auteur bovendien in het veel bredere kader van het staatsvormingsproces en de hiërarchie der rechtsbronnen (of het primaat van de wet) wil plaatsens? Wat bedoelt de auteur eigenlijk met zijn onderwerp 'codificatie' als hij zegt dat het codificatiestreven zich 'uiteindelijk' grotendeels in de achttiende eeuw afspeelde (4)? Had raadplegen van bijvoorbeeld het boek van Vanderlinden (*Le concept de code* 1967) hier geen uitkomst kunnen bieden? Er doemen nog andere problemen op zoals de vraag naar de relatie tussen de uiteenlopende staatsstructuren en de mate van gelijkvormigheid tussen de gerealiseerde codificaties. Anders dan de auteur suggereert (3) is de Franse codificatie niet een typisch monarchale prestatie (want ze werd voorbereid onder de Republiek) en evenmin is de Nederlandse echt republikeins, want ze werd door een monarch tot standgebracht. Was het Wetboek Napoléon een 'revolutionair wetboek'? En zo is er meer.

Wat het Nederlandse hoofdstuk betreft, mag gezegd worden dat de auteur ook voor dit gedeelte van zijn boek de literatuur bekwaam heeft benut. Hij heeft zelfs een en ander toegevoegd aan onze kennis van de discussie over de wenselijkheid van uniforme wetboeken, boven hetgeen De Blécourt — waarom diens pionierstudie uit 1937 niet genoemd? — en C. J. H. Jansen al hadden gepresenteerd. Met name de radicale pamfletten uit de jaren 1795 tot 1797 geven een aardige aanvulling op het bekende beeld.

Het is verbazingwekkend dat een auteur die een proefschrift verdedigt — toch een proeve van *wetenschappelijke* verslaglegging in optima forma — zich meent te kunnen permitteren de discussie met zijn voorgangers uit de weg te gaan: 'niet het hoofddoel'(5) is een understatement. Zo'n opstelling doet geen recht aan die voorgangers en ze beneemt de argeloze lezer het zicht op wat nieuwe interpretatie en wat oude koek is.

A. H. Huussen jr.

J. Baerten, *Harde Vlaamse koppen. De boeren van Voeren. Van de Middeleeuwen tot 1962* (Sint-Genesiusrode: J. Baerten, Mezenlaan 11, B 1640, 1995, 112 blz., Bf600,-, ISBN 90 75622 015).

De Limburgse gemeente Voeren heeft jarenlang in het middelpunt van de publieke belangstelling gestaan. Het is een restant van een tussen de huidige weg Visé-Aken en de grens van de provincies Nederlands-Limburg en Luik gelegen Vlaamstalig gedeelte van het oude hertogdom Limburg en het vroegere Land van Dalhem. Gemeenten en dorpen als Bolbeek-Bombaye, Weust-Warsage, Hendrikkapel-Henri Chapelle en Aubel hoorden daar eertijds ook bij, maar zijn al geruime tijd volledig Franstalig. Sporen van vroegere Vlaamstaligheid worden daar alleen nog in de lokale dialecten aangetroffen. Alleen in de vlak onder de Nederlandse grens gelegen dorpen 's-Gravenvoeren, Moelingen, Sint-Martensvoeren, Sint-Pietersvoeren, Remersdaal en Teuven was het gebruik van de Nederlandse taal in 1962 nog zo dominant dat zij werden losgemaakt van de provincie Luik en als één exclave, bestaande uit één gemeente, bij Limburg gevoegd. Sedertdien is Voeren welgevuld met spijtoptanten, domineert er de pro-Waalse politiek en doet het gemeentebestuur er grote moeite de gemeenschap alsnog te verfransen.

De politieke, maatschappelijke en culturele problemen van Voeren hebben alom de aandacht getrokken, behalve in de historische wereld. Elk wetenschappelijk onderzoek naar de geschiedenis van Voeren ontbreekt. Baerten nam zich voor in deze leemte te voorzien, althans in kort bestek. De auteur deelde zijn boek in twee delen in. Eerst wordt betoogd dat de Voerense dorpen in agrarisch en economisch opzicht nooit deel uitmaakten van het Land van Hervé en